

UUK-631.1+631.155+ 631.17+631.153.

**QORAQALPOĞISTONDA ASALARCHILIK KADASTRINING
TASHKILLASHTRISH**

Tursinbekova Gúlmira

06.01.10- «Yer tuzish, kadastr va yer monitoringi»

Ixtisosligi bo'yicha 1-bosqish tayanch doktoranti

Reimov Nietbay

qishloq xójaligi fanlari doktori, docent.

Qoraqalpog'iston qishloq xójaligi va agrotexnologiyalar

institutining «Yer kadastr va yerdan foydalanish»

kafedrası mudiri

Ízoh – Ilmiy maqolada qurib borayotgan Orol dengizi bo'yida joylashgan Qoraqalpog'istonda asalarachilikni rivojlantirish uchun asalari oilalarini kadastrli tug'ri joylashtirishni urganish haqida so'z etiladi.

Аннотация. В научной статье говорится об изучении кадастрового размещения пчелиных семей для развития пчеловодства в Каракалпакстане, который расположен на берегу высыхающего Аральского моря.

Annotation. The scientific article talks about the study of the cadastral placement of bee colonies for the development of beekeeping in Karakalpakstan, which is located on the shores of the drying up Aral Sea.

Kalit so'zlar – Orol bo'yi, Qoraqalpog'iston, noquloy iqlim, asalari, kadastr, nektar, asal, inson, o'simlik.

Ключевые слова - Приаралье, Каракалпакстан, неблагоприятный климат, пчелы, кадастр, нектар, мед, человек, растение.

Key words - Aral region, Karakalpakstan, unfavorable climate, bees, cadastre, nectar, honey, human, plant.

Kirish. Dunyo standartlari talabi bo'yicha insonlar sihot salomatligi uchun har bir odamga bir yilda talab qilinadigan asal miqdori 4 kilogrammdan, O'zbekistonning boshqa viloyatlarida 2 kilogrammdan kuproq bo'lsa da, Qoraqalpog'iston Respublikasida 100 grammdan tug'ri kelarkan. Shuning uchun asalarchilik fermer xójaliklarini kadastrli tashkillashtirish va olib borish qishloq xójaligida tez sur'atlarda rivojlanib borayotgan fermer xójaliklarining huquqiy va tashkillashtirilgan tartiblarini, asalari oilasini parvarishlashda ilg'or texnologiyalarni qóllash va ishlab chiqarishni oshirish yóllarini va sifatli mahsulot yetishtirishni talab qiladi.

Tajriba material va uslublar. Tadqiqotda dala usuli va matematik statistikaviy usullar qo'llanilib, asosan Chimboy tumanidagi Kamisariq xo'jaligidagi «Jaksılıq»

fermer xo'jaligida o'tkazilib, o'tgan yillar mobaynida olingan mahsulot va boshqa da natijalar Qoraqalpog'iston Respublikasi bo'yicha aniqlandi.

Respublikamizda har xil yunalishdagi fermer xojaliklarini tashkillashtirish va rivojlantirish qishloq mehnatkashlari orasida tashkillashtiruvchi ishbilorman va ruhiy etuk shaxslarni shakillantiruvchi maydonidan zarur xisoblanadi. Fermer xojaligida yerdan foydalanish O'zbekiston Respublikasining «Yer kodeksi», «Yer kadastru tu'grisida»gi, «Fermer xojaligi tu'grisida»gi va boshqa qonunlar shuningdek normativ hujjatlar bilan shakillantiriladi. Fermer xojaligi o'z sohasini tanlash asosida va ijara shartnomasiga ko'ra uzoq muddatli ijaraga berilgen yer uchastkalaridan foydalangan holda qishloq xojaligi tovar mahsulotlarini ishlab chiqarish bilan shug'illanadigan, yuridik shaxs huquqlariga ega bolgan mustaqil xojalik yurituvchi subyekt xisoblanadi. Fermer xojaliklarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati juda katta, shuning uchun yangi printsiplarga asoslangan ishlab chiqarish tarkibini ozgartirish niyatida texnologik innovatsiyalar amalga oshirilgan islohotlarning hal qiluvchi elementi xisoblanadi. Asalarchilik xojaligida innovatsiya jarayoni fan-texnika, tashkillashtirilgan boshqarish va boshqa masalalarni yechishda muhim ahamiyatga ega boladi, shuning uchun fermer xojaliklarining asalarchilikni takomillashtirishda fan-texnika imkoniyatlaridan samarali foydalanish imkoniyati kundan-kunga kengayib, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish hajmini oshiradi. Asalarchilikda innovatsiyalarning raqobatbardoshlikka erishishdagi katta imkoniyatlarga ega, shuning uchun innovatsion imkoniyatlarni kuchaytiruvchi normativ-huquqiy tuzumlari yaratilgan. Asalarchilik fermer xojaliklarida mahsulot yetishtirishda innovatsiya orqali raqobatdan ustunlikka erishmoqdalar. Ular raqobatga sabr-toqatga erishishning yangi usullarini ozlashtiradi yoki eski usullardan foydalangan holda raqabatbardoshligining yangi usullarini topadi.

Tadqiqot natijalari. Bizning tadqiqotimizda asal ari oilalari oldingi eski usulda tomorqalarga, tug'ri kelgan bo'sh joylarga joylashtirilmasdan asalarilar uchun maqbul, mikroiklim bor, ularning nektar yig'ishi uchun qulay sharoit mavjud gulzarlar, daraxtzorlar yoniga, tez va uzoq vaqt gullaydigan hamda sifatli asal beradigan o'simliklar yoniga joylashtirilishi lozim ekanligi adabiy sharxlar mobaynida aniqlandi. Shuningdak, O'zbekiston Respublikasi sharoitida paxtazorlar yoniga joylashtirishning da yaxshi natialari urganildi.

Yuqoridagilarga asoslangan holda loyhalashtirilgan uchastkalar maydonlari geobotanik tomanidan urganilib chiqilishi asosida qishloq xojaligi ishlab chiqarilishida asalarchilik resusrlaridan foydalanishning iqtisodiy samaradorligini oshirishni taminlash maqsatida asalarchilik xojaliklarining hozirgi holatini va tarkibini urganagan holda asal resusrlarini takomillashtirish uchun osimliklar dunyosini kopaytirish, suv yetarli bolmaganda ham shor tuproq sharoitida osishi, kopayishi mumkin kuchli ildiz sistemalari mustahkam, foydalanish boyicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Qishloq

xo'jaligi va asal resurslarining bozordagi o'rni aniqlanadi, asalarchilik resurslari mahsulotlarini intensiv ravishda yetishtirish fermer xo'jaliklari egalik qilayotgan yer maydonlarining ahamiyati aniqlandi. Umuman olganda, asalarchilik fermer xo'jaligi yerlaridan foydalangan holda innovatsion loyihalarni amalga oshirish, asalarchilikda asal resurslarning bozordagi ornini belgilashda fermer xo'jaliklarni qo'llab-quvvatlaydigan mexanizmlarni joriy etish, qishloq xo'jaligi yerlari va asalarchilik resurslar kadastrini tartibga solishda GAT texnologiyalarini qo'llab-quvvatlash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Qisqa xo'losalar;1. O'tkazilgan adabiy sharxlar natijasida asalarilar mahsuldorligini yuqorilatish uchun asalarilar yashashi uchun maqbul, mikroiklim sharoit bor, asalarilarning asal yig'ishi uchun qulay sharoit mavjud gulzarlar, daraxtzorlar yoniga, tez va uzoq vaqt gullaydigan hamda sifatli asal beradigan o'simliklar yoniga joylashtirilishi lozim.

2. G'o'za dalalari qoshiga joylashtirilgan asalari kompleksining O'zbekiston Respublikasi sharoitida paxtazorlar yoniga joylashtirishi sifatli va mo'l hosil olishga imkon berar ekan.

3. Adabiy sharxlardan olingan ma'lumotlarga va o'tkazilgan ilmiy tadqiqotlarga qaraganda asalarilarning mahalliy va boshqa da oldin foydalanilib kelgan zotlariga nisbatan Karnika, Karpat va Italiya zotlari mahsuldorligi bilan ajralib turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. Tashbulatov R.K. Sostoyanie i perspektivi ispyul'zovaniya estestvennix medonosnix resursov gorno-lesnoy zoni respubliki Bashkortostan Orenburg 28 noyabr` 2013.
2. Varlamov A.A., Xisamov R.R., Stafiychuk P.D., Farxutdinov R.G. Kadastr medonosnix resursov. M., 2016.C.400.
3. Porshakova A.N. Monitoring i kadastr prirodnix resursov Penza: PGUAS, 2014. – 196 s.